

Глава 3

УМЕНИЯ ЗА 21 ВЕК И ПРИОБЩАВАЩО ОБРАЗОВАНИЕ

Автори:

Хачер Ербаси (hacererbasi@hotmail.com), Besime Özderici Ortaokulu
Сеит Ахмед Ердоган, Бесиме Оздерици Ортаоклю, Омер Кочер, Кадир Хас Ортаоклю,
Ердем Сариаслан,

Анджелика Тереза Ясимович (jachimowiczat@yahoo.pl), Traku Rajono Savivaldybes
Pedagogine Psichologine Tarnyba

1 ВЪВЕДЕНИЕ

Тази глава разглежда уменията за 21-ви век, които обикновено се отнасят до уменията на високо ниво и тенденциите в ученето, които учениците трябва да развият, за да успеят в епохата на информация. Тези умения се изискват от преподаватели, бизнес лидери, академици и правителствени институции в обществото и бизнес живота в 21-ви век. Освен това, главата ще разгледа въпросите, свързани с приобщаващото образование.

Докато образованието се превръща в бързо разрастващо се явление в информационната епоха, в която живеем; фактът, че всеки има достъп до информация, се разглежда като важен индикатор за нивото на развитие на държавите. От друга страна, образованието е важен инструмент за световната политика и икономика с функция за създаване и повишаване на квалифициран човешки труд. Наред със социалните промени, образованието започна да се третира като човешко право, от което всички хора трябва да се възползват с равни възможности и без никаква дискриминация (Akçamete, Büyükkarakaya, Bayraklı & Yıldırım, 2012).

Според ЮНЕСКО (2014) приобщаващото образование се дефинира като „процес на адресиране и отговаряне на разнообразието от нужди на всички учащи се чрез увеличаване на участието в обучението, културите и общностите и намаляване на изключването в рамките на и от образованието“.

2 УМЕНИЯ ЗА 21 ВЕК

2.1 Какво наричаме “умения за 21 век” и защо са важни?

2.1.1 Контекстът, в който уменията за 21 век са се развили

Трудно е да се предвиди какви работни места ще заемат настоящите първокласници в бъдеще. Все пак вече е ясно, че те ще трябва да използват критичното си мислене, обективно да оценяват получената информация, да генерират оригинални идеи, да могат да работят в екип, да учат постоянно, както и да се променят и анализират.

Както виждаме съвременния свят изглежда неспокоен, динамичен и възискателен. Темпът на живот се увеличава, ежедневието ни принуждава да бъдем активни, отворени и готови за промяна. Изправени сме пред предизвикателството да влезем ефективно в свят на сложни взаимоотношения, връзки и решения. Нищо не е просто, нищо не е очевидно и недвусмислено. Известните методи не винаги работят, а решенията, предавани от поколение на поколение, изобщо не работят.

Все по-често се чувстваме объркани и се страхуваме как ще се справим в тази сурова реалност. Как ще се справят децата ни? Можете ли да ни помогнете с това? Ние естествено насочваме вниманието си към училището (широко разбрано – от детската градина до университета) и учителите, които работят там. В крайна сметка в училище има експерти, хора, които са готови да подкрепят развитието, да разширят хоризонтите на мислене и да помогнат за овладяване на нови полезни умения. Но въпросът е готов ли е самият учител да преодолее това предизвикателство? Има ли компетенциите да обучава деца и юноши в желани към момента направления? За съжаление, отговорът на такъв въпрос не е очевиден и недвусмислен. Въпреки това, преди да се приеме или отхвърли подобен подход, трябва да се отговори на следните въпроси:

- Кои са ключовите компетенции и според какви регулации се представят за обсъждане в рамките на човешкото образование и развитие?
- Какъв е капацитетът на училището да отговори ефективно на необходимостта от развитие на компетентност на децата и младежите?
- Какви пречки ефективно възпрепятстват или дори правят това невъзможно?
- Каква роля в това отношение трябва да играе самият учител? Как да бъде подготвен за това?

Текущите образователни дейности, свързани с ключови компетенции, се основават на препоръката на Европейския съвет от 22 май 2018 г. (2018) относно ключовите компетентности за учене през целия живот.

Проблемът за тези компетенции беше повдигнат от Европейския съюз много по-рано, през 2006 г., когато страните от Европейския съюз приеха препоръка за ключови компетентности за учене през целия живот. Съветът (2018) обясни, че „ключовите компетенции са тези, чието учене е необходимо на всички – реализация и личностно развитие, заетост, социално включване, устойчив начин на живот, успешен живот в мирно общество, здравословно управление на живота и активно гражданство“. Те са разработени с оглед на перспективата за учене през целия живот, от ранно детство, чрез формално, неформално и самостоятелно учене във всички контексти, включително семейство, училище, работно място, квартал и други общности. Трябва да се подчертае, че всичките осем компетенции, определени от Съвета, са еднакво важни и всяка от тях е важна за успешния живот в обществото.

2.1.2. Уменията за 21 век според Европейския съвет

Сред тях никое не с предимство, никое не е по-важно от другите. Нуждаем се от всички тези компетенции, за да бъдем ефективни пред предизвикателствата на 21-ви век. Европейският съвет (2018 г.) идентифицира осем ключови компетенции в своята система:

1. Грамотност
2. Многоезична компетентност
3. Математическа компетентност и компетентност в областта на науката, технологиите и инженерството
4. Дигитална компетентност
5. Лична, социална и компетентност за учене да се учиш
6. Гражданска компетентност
7. Предприемаческа компетентност
8. Културно съзнание и изразителна компетентност.

Фиг. 1 Карта как/къде да получим умения

„Тъй като ситуацията се променя радикално през 21-ви век, ние като човечеството навлизаме в криза, което както в социалния, така и в личния живот означава едно просто нещо – ситуация, за която нямаме предварително подготвени решения. Създаването на нови, нестандартни, неподготвени решения на ново предизвикателство изисква креативност, която трябва да се насърчава.”

Основни умения за 21-ви век, които се споменават в различни източници са креативност, критично мислене, решаване на проблеми, комуникация, сътрудничество. Креативността често се описва като способност да се действа в ситуации без известно решение. Творческият процес съчетава разпитване, изследване и интуитивно въображение, като съчетава и несъвместими елементи. Наред с експериментирането, тук важна роля играят техническите умения, постоянството, справянето с неуспехи и толерантността към несигурността. Креативността включва и способност за работа в екип с различни типове мислители.

През миналия век експертната се индикираше с една-единствена диплома и тя беше достатъчна за запазване на работа за цял живот. През 21-ви век е ясно, че знанията ще трябва постоянно да се актуализират, съществуващите умения да се подсилват и да се научават нови, за да можем да гледаме открито и критично на текущите промени и да се адаптираме успешно към променящия се пазар на труда.

Според Лаужикайт (2010), ръководител на сдружението „Kūrybinės jungtys” (Креативни връзки), критичното мислене е по-актуално сега от когато и да е било преди – всеки ден се сблъскваме със ситуации, в които трябва да избираме коя информация да наречем правилно и как да не стане жертва на фалшиви новини. „Като не можем да мислим критично и да поставяме под въпрос информацията, която получаваме, ставаме все по-уязвими и по-лесни за манипулиране“, казва експертът по креативно обучение.

Други също толкова важни умения са лидерство и личностно израстване. Това са нещата, които ви помагат да разберете и преосмислите кой сте, какво желаете. Това са навици, които ви помагат постоянно да се учите, да растете, да постигате цели и да поемате отговорност. Експертите по креативно обучение препоръчват да се говори с децата за това какво е успех,

щастие, чувстват ли се щастливи самите, какво ги прави щастливи и защо? Разговорът може да започне много по-рано, отколкото изглежда е необходимо.

OECD (2005) заявява, че подобряването на качеството на образованието на учителите е систематична промяна, която вероятно ще доведе до по-добро представяне в училище.

Трябва да говорим за отговорни и гъвкави образователни системи, които отговарят качествено на образователните потребности на деца, младежи и възрастни. Един от най-значимите критерии е развитието на способността за учене, което е неотделимо от идеята за учене през целия живот. Трябва да обърнем още повече внимание на развитието на научните изследвания, технологиите и иновациите, по-тясното регионално и международно сътрудничество и партньорствата за постигане на ключовата цел за приобщаващо, справедливо и висококачествено образование и учене през целия живот за всички.

Важно е да се изгради мост между човешките умения и мъдростта. Уменията се обучават и се подобряват много бързо. А мъдростта се извлича от опита.

2.1.3 Уменията за 21 век в контекста на ученето за цял живот

Уменията за 21-ви век позволяват на хората да отговорят на нуждите на века, в който живеят, да оцелеят и да бъдат продуктивни, могат да бъдат придобити до голяма степен чрез образование. В този контекст, докато основното училище е основна и важна образователна стъпка за придобиване на умения от 21-ви век за учениците със своята многостранна гама от курсове, учебните програми също са основните ръководства в тази стъпка.

Според Бийрс (2011) 21-ви век се счита за начало на дигиталната ера с безпрецедентен растеж на технологиите и впоследствие с информационния бум. Новите технологии и инструменти се обновяват и непрекъснато се подобряват, почти без да навлизат в ежедневието ни.

Успоредно с тази промяна, през 21-ви век, способностите, които хората трябва да имат в бизнес живота, като граждански граждани и в контекста на самоактуализация, се различават значително в сравнение с 20-ти век, както и очакванията на хората също се променят (Деде, 2009 ; Вагнер, 2008а). От хората на нашата епоха сега се очаква да могат да се адаптират към бързите промени и развития, да използват получената информация в живота си и съответно да имат място в обществото, да вземат правилните решения, да бъдат продуктивни и да имат уменията, необходими за живот в обществото.

Уменията за 21-ви век, които изразяват умения на високо ниво и тенденции към учене, които трябва да се развият, за да бъдем успешни в информационната епоха, са уменията, които включват както знания, така и умения и се появяват чрез смесване на тези две концепции (Деде, 2009).

Много институции или организации са класифицирали уменията за 21-ви век по различни начини (както е споменато по-горе). Белет Боячи и Аталай (2016) посочва, че уменията от 21-ви век са категоризирани като учене и обновяване, живот и кариера, информация, медии и технологични умения в P21 (Партньорство за умения на 21-ви век, 2009 г.); креативно мислене, ефективна комуникация, висока производителност, грамотност в дигиталната ера в NCREL (Северна централна регионална образователна лаборатория, 2003 г.); креативност и иновации, критично мислене, решаване на проблеми и вземане на решения, комуникация и сътрудничество, цифрово гражданство, технологични приложения и концепции, владение на изследвания и знания в NETS/ISTE (Международно дружество за технологично образование, 2007 г.); взаимодействие с хетерогенни групи и използване на технологични инструменти в ОИСП (2005). Вижда се, че креативността, критичното мислене, работата в сътрудничество и решаването на проблеми са подчертани във всички класификации на уменията от 21-ви век.

Партньорството P21 (2009) разглежда уменията от 21-ви век в три категории; умения за учене и обновяване, житейски и кариерни умения и информационни, медийни и технологични умения. Уменията за учене и обновяване се състоят от решаване на проблеми и критично мислене, сътрудничество и комуникация, креативност и умения за обновяване.

Според тази класификация житейските и кариерните умения се състоят от гъвкавост и адаптивност, инициативност и самоуправление, социални и межкултурни умения, умения за лидерство и отговорност; Информационните, медийните и технологичните умения се състоят от информационна грамотност, медийна грамотност и информационна, комуникационна и технологична квалификация (технологична грамотност). Като се има предвид, че уменията,

които хората трябва да развият, за да оцелеят и да се адаптират към обществото, могат да бъдат придобити само чрез образование, може да се каже, че е необходимо да се възпитат личности, които да отговарят на изискванията на 21-ви век и да се справят с проблемите на възраст (Туткун, 2010).

Въпреки че хората могат да придобият умения от 21-ви век чрез образование на всички образователни нива от начално училище до висше образование, се счита за важно тези умения да се преподават на учениците, особено от началното училище. Защото началното училище е много важна стъпка в полагането на основите на уменията, които хората ще използват в живота си, като вземане на решения, независимо мислене, решаване на проблеми и критично мислене (Silva, 2009).

В 21-ви век е много важно да се възпитават хора, които не само имат достъп до информация, но и които могат да произвеждат знания, да си сътрудничат и работят в екипи, да поемат отговорност, да имат устни и писмени комуникационни умения, да мислят, да бъдат креативни, гъвкави, да проучват и имат компетентност за решаване на проблеми. Възможно е учениците да се развиват познавателно, социално и емоционално само ако могат да общуват ефективно, да развиват езиковите си умения и да използват родния си език правилно и с тънкостите на езика. Тези компетенции са в съответствие с уменията на 21-ви век.

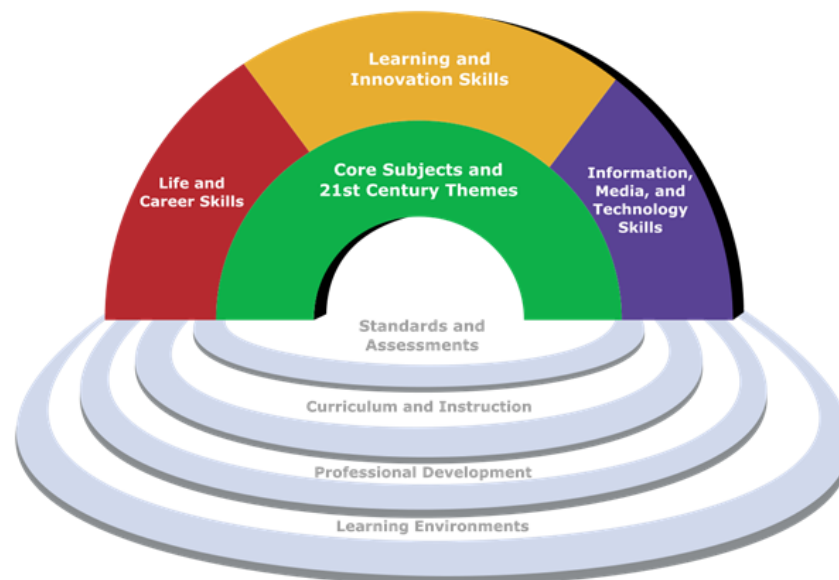

Fig. 2 Основни предмети и теми от 21 век

by Partnership for 21st Century Skills ://www.21stcenturyskills.org/

Според тази таблица, изготвена от платформата P21 с приноса на учители, учени и лидери в света на бизнеса; се представят уменията, които учениците от 21-ви век трябва да придобият, и полезни теми за научаване, както и системите, които могат да се използват за подпомагане на тези умения. Подзаглавията на уменията в таблицата също са изброени, както следва:

1. Умения за учене и обновяване

- Творчество и обновяване
- Критично мислене и решаване на проблеми
- Комуникация и сътрудничество

2. Информационни, медийни и технологични умения

- Информационна грамотност
- Медийна грамотност
- Информационни и комуникационни технологии (ИКТ) Грамотност

3. Живот и професионални умения

- Гъвкавост и адаптивност
- Предприемачество и самоориентация
- Социални и межкултурни умения
- Производителност и Отговорност
- Лидерство и отговорност

В този списък уменията за „комуникация, адаптация и иновации“ представляват основния скелет на уменията, от които ще се нуждаят хората от 21-ви век. Причината е, че се формира нов свят, в който технологиите се развиват бързо и все повече заемат повече място в живота ни. Технологичният напредък скъсява разстоянията и увеличава скоростта на всички видове комуникация и производство. Сред тези променящи се баланси победител ще бъде този, който се адаптира най-бързо към новото.

Що се отнася до адаптацията, тя се осъществява чрез комуникация. Освен това ресурсите, посредством които имаме достъп до информация, се увеличават. Интернет се превръща в море от ресурси. Получаването на правилната информация, без да се удавя в това море, е възможно чрез технология и информационна грамотност. Освен това, този нов постоянно променящ се свят очаква от вас постоянно да произвеждате, което е по-важно, да произвеждате нови неща и да сте в крак с тази промяна. Следователно иновационните умения ще бъдат незаменими умения, които хората на бъдещето трябва да притежават.

Всички тези умения, които се очаква да бъдат придобити през 21-ви век, са тясно свързани с концепцията за учене през целия живот като цяло. Продължаващите дейности за учене през целия живот за учениците, за да развият своите знания и компетенции от гледна точка на лични, граждански, социални и/или трудови умения, ще бъде подход, подходящ за изискванията на възрастта.

2.2 Приобщаващо образование

2.2.1 Въведение в приобщаващото образование

Докато страните се опитват да укрепят своите национални образователни системи, те също така продължават да изпитват големи трудности при намирането на начини да включат всички учещи се в този процес и да гарантират, че всеки човек има равни възможности за образователно развитие. Образованието като основно човешко право е заложено във Всеобщата декларация за правата на човека от 1948 г. В рамките на обхвата на декларацията се счита за важно да се „бори глобалната бедност, да подобрят здравето и да дадат възможност на хората да играят активна роля в своите общества“. Приобщаващото образование е просто основно право всеки да има достъп до образование без дискриминация. (ЮНЕСКО, 1994; Stubbs, 2008; Naug, 2017).

Приобщаващото образование е философия, която обединява ученици, семейства, преподаватели и членове на обществото с цел приемане, принадлежност и превръщане в общество в училище. (Саленд, 2011).

Основната цел на приобщаващите образователни практики е да елиминират изключването и дискриминацията, които могат да възникнат от предразсъдъци и негативни нагласи по отношение на различните характеристики и обстоятелства на индивидите в образователна среда. Тъй като образованието засяга пряко всички индивиди в обществото, приобщаващата образователна система е централна за изграждането на общество с висококвалифициран образователен опит и без дискриминация. Въпреки че осведомеността за приобщаващото образование напоследък се е увеличила, присъствието на деца, които са извън училище по различни причини или които продължават да изпитват негативен образователен опит, показва необходимостта от подобрения в тази област.

Приобщаващото образование е философия, основана на убеждението, че образованието е необходимо за всеки човек, за да участва в обществото. Това разбиране признава различията в хората и твърди, че всяко дете има право на образование. Когато се прилага програма за приобщаващо образование, тя е от полза както за социални, така и за академични лица, които

се нуждаят от специално образование, и техните връстници. Приемането първо се развива в училищната среда, след това се премества у дома и работи в общността. Приобщаването е образователна философия и застъпва целта на всеки индивид да участва в социалния живот във всеки смисъл.

2.2.2. Основни принципи на приобщаващото образование

Според изследването на приобщаващото образование, направено от Сю Стъбс;

- На всички деца трябва да се даде възможност последователно да изразяват и използват аспекта, в който са добри.
- Адаптациите трябва да бъдат съобразени с нуждите на всички ученици.
- Сегашната технология трябва да се използва ефективно.
- Приобщаването трябва да се разглежда не само във физически контекст, но и от гледна точка на когнитивни, социални, афективни, образователни практики.
- Подреждането за ученика трябва да се прави без да се анализира.

2.2.3 Основният мотив на приобщаващото образование

Според Амнести Интернешънал основният мотив на приобщаващото образование е „дискриминацията“.

Дискриминацията между хората започва от ранна възраст в зависимост от пола, дохода, етническия произход, езиците, които говорят, религиите, в които вярват, увреждането или напълно други причини. Днес, за съжаление, това разграничение пречи на всяко дете да има възможността да получи еднакво образование и да участва в социални и културни дейности.

Амнести Интернешънал описва дискриминацията като ситуация, в която дадено лице не може да се ползва с човешки права и други законови права наравно с другите поради несправедливо разграничение по отношение на политика, закон или третиране.

Дискриминацията е процес, свързан с всички негативни нагласи и поведения, които се подхранват от предразсъдъци към членове на група или група. Предразсъдъците и следователно дискриминацията водят до негативни мисли към групата или членовете на групата, в които са развити, както и нагласи, които включват отрицателни емоции, вариращи от неприязън, презрение, избягване и омраза. (Гьорегенли, 2008 г.)

- Пряка дискриминация: тя ясно се отнася до неравнопоставеното третиране на лице, група или сегмент от обществото поради различия във вярата, езика, религията или етническата принадлежност и т.н. Различно третиране: включва широк спектър от форми на дискриминация, от открито подигравка, очерняне или очерняне, до разпространение на реч на омразата, която подбужда към дискриминация срещу тези групи. Лошото отношение към ученик в класната стая поради неговата етническа принадлежност и постоянното изключване на ученик поради външния му вид са примери за дискриминация в образователната среда.
- Непряка дискриминация: описва нагласи, които са трудни за разпознаване, действат чрез намек или косвени форми на изразяване или понякога дискриминират определени сегменти по отношение на техните последствия, въпреки че не създават никакви привидно проблематични ситуации. „Игнорирането“ е една от най-очевидните форми на такава дискриминация. Пример за този вид дискриминация е, че в средата на класната стая учителят игнорира изказванията на ученика, който е етикетан като палав, и се интересува повече от изявленията на успешния ученик .

Освен това приобщаващото образование е обосновано на три отделни основи според ЮНЕСКО:

А. Образователна обосновка:

- Приобщаващите училища разработват методи на преподаване, които отговарят на индивидуалното разнообразие и това е в полза на всички ученици.
- При диференцирано/диверсифицирано преподаване, базирано на образователните постижения на ученика и индивидуалните нужди вместо стандартно преподаване, е много по-вероятно всички ученици да участват и да се възползват от учебните процеси.

Б. Социална обосновка:

- Приобщаващите училища ще създадат основата за по-справедливо и приобщаващо общество чрез промяна на отношението.

В. Икономическа обосновка:

- Училищата, които обучават всички ученици заедно, струват по-малко от по-сложна образователна система, в която се създават различни училища за различни групи ученици.

2.2.4. Ползи от приобщаващото образование

- Всички ученици, независимо от техните способности, имат равни права.
- Могат да получат индивидуална помощ от учител в учебния процес.
- Децата със специални потребности могат да придобият социални умения и комуникативни умения.
- Могат да получат качествено образование и в бъдеще - да учат в университет, да овладеят професия, да станат пълноправен и независим член на обществото.
- Обикновените деца могат да развият човешки качества като съпричастност, търпение, толерантност.

2.2.5. Приобщаващи училища

- Приобщаващото училище е концепция, използвана за описание на училища, които вярват, че всички ученици могат да постигнат въпреки различията си, да развият общо разбиране и да ценят личните права и равенството.
- В приобщаващо училище, учениците от всички културни, етнически и социално-икономически групи, учениците, чийто майчин език е различен, учениците, които току-що са се присъединили към съществуващото общество, се разглеждат като важни компоненти на училището.
- Приобщаващото училище изразява образователна ориентация, която обхваща и цени различията, а не стратегия или практика.

2.2.6. Характеристики на приобщаващото образование

А. Отдадено лидерство

Администраторите на ръководни позиции в приобщаващите училища (например директори) и учителите (например ръководители на групи) играят важна роля в определянето на визия за училището в контекста на приобщаването, намирането на подкрепа за тази визия и работата с училищния персонал за постигане на училището успешно училище. Много проучвания показват, че лидерството може да бъде най-важната подкрепа или най-голямата пречка за развитието на приобщаващо училище. Мениджърите и учителите на ръководни позиции участват основно във въпроси като;

- подпомагане на учениците, персоналът и семействата да разберат приобщаването като основна философия на училището.

- ръководи училищния персонал при прилагането на нови подходи, приложени в разбирането за приобщаващото образование.
- насърчаване и подпомагане на учителите да прилагат нови методи и стратегии, които подкрепят приобщаването.
- образование на семействата и местната общност относно разбирането на училището за приобщаване.

Б. Демократична учебна среда

Приобщаващото училище се грижи за индивидуалните различия, грижи се за участието на учениците и подкрепя всички заинтересовани страни в училището (учители, ученици, административен персонал и семейства) да поемат отговорност и отговорност за учебните и преподавателските дейности.

Една от най-важните характеристики на приобщаващото училище е равенството. В приобщаващо училище всички ученици и служители се третират с уважение и справедливост и всички мнения и принос се оценяват.

Друга важна характеристика е сътрудничеството; всички заинтересовани страни вътре и извън училището имат разбиране да работят заедно за успеха на училището и неговите ученици.

Едно от най-основните изисквания на приобщаващото училище е демократичната среда в класната стая. В тези среди в класната стая учениците могат да споделят своите идеи, съвместно да определят правила на класа и да имат право да вземат решения относно собственото си обучение и качествата на учебната среда.

В. Поддържаща училищна култура

Създаването на безопасна, положителна и силна училищна култура е една от най-важните стъпки към превръщането в приобщаващо училище. Ето някои стъпки, които училищните администратори и учителите могат да предприемат за създаване на приобщаваща училищна култура;

- кани на семейства и представители на местната общност да посещават училища и класове за подпомагане на проекти и участие в преподаването,
- предоставяне на възможност на учениците да участват активно в преподаването и да ръководят,
- насърчаване на всички заинтересовани страни в училището да подават препоръки и да ръководят изпълнението на представените препоръки,
- подкрепа на малки или мащабни събития и тържества, които подкрепят различията в училище.

Г. Приобщаващо съдържание

В приобщаващите класни стаи учителите трябва да организират съдържанието и учебните дейности по начин, който се отнася до различни стилове на обучение и включва ученици с различни умения и интереси, като се имат предвид личните и културните различия.

Съдържанието, представено в приобщаващите класни стаи, трябва да се харесва на учениците, изследователските теми трябва да са интересни, а съдържанието трябва да бъде диференцирано според нуждите от обучение на учениците

Образователните материали трябва да бъдат обогатени, за да покриват различията между учениците. В курсовете трябва да се подчертае наличието на индивидуални различия по сродни предмети и важноста на тяхното запазване.

Д. Приобщаващо обучение

Учителите, които са възприели приобщаващото образование, целят да организират материали, планове за уроци, стратегии за преподаване, учебна среда, образователни цели според разбирането за приобщаване и да отговорят на академичните и социални потребности на учениците.

Някои от възможностите, които учител, който е възприел приобщаващото преподаване, може да предложи на ученици с различни изисквания за обучение, са следните:

- изготвяне на работни документи на различни нива,
- създаване на индивидуални работни календари с ученици, които изпитват затруднения в редовната работа,
- предоставяне на възможност за избор на подходи за оценяване, при които учениците могат най-добре да демонстрират наученото (постерна презентация, устна презентация, драма и др.).

Е. Приобщаващо управление на класната стая

То е да се сведат до минимум бариерите пред работата на учителите и учениците, да се използва подходящото учебно време и да се осигури участието на учениците в дейности.

- Управление на ресурси, хора и време в класната стая.
- Гарантиране, че учениците уважават себе си и околната среда.
- Осигуряване на активното участие на ученика в учебните процеси.
- Обработка на процесите, които участват в промяната на поведението, което пречи на всички ученици да участват в учебните процеси.

В резултат на това стъпките и методите, които ще бъде полезно да се следват за разпространението на приобщаващото образование и неговите практики, трябва да бъдат сред приоритетите на образователната политика.

Основните стъпки, които трябва да се предприемат за разпространение на приобщаващото образование във всички страни, могат да бъдат определени, за да се ускорят дейностите за информиране и повишаване на осведомеността в това отношение; да актуализира учебните програми и образователните материали в подкрепа на приобщаващите практики и да разработи обучение за учители. Предложените стъпки предлагат цялостна перспектива, която ще доведе до положителни промени в цялата образователна система.

Предприемането на тези стъпки в живота изисква всички участници, свързани с образованието, да работят съвместно. Всяка стъпка по този път и всеки проект, който трябва да бъде реализиран, е ценен и има потенциала да бъде важен крайъгълен камък за уреждането и интернализирането на приобщаващото образование.

3 ЗАКЛЮЧЕНИЕ

Законът за правото на образование от 2009 г. гарантира образование на всички деца, независимо от тяхната каста, религия, способности и т.н. От съществено значение е да се изгради приобщаващо общество чрез приобщаващ подход. По този начин ние оспорихме общоприетите вярвания и разработихме нов набор от основни предположения. Включването е нещо повече от метод за обучение на ученици с увреждания. Той подчертава, че всяко дете, независимо от интензивността и тежестта на неговите или нейните увреждания, е ценен член на обществото и е способно да участва в това общество.

Доброто приобщаващо образование е това, което позволява на всички ученици да участват във всички аспекти на класната стая еднакво или почти еднакво. За да се посрещнат предизвикателствата, участието и сътрудничеството на преподаватели, родители и лидери на общността е жизненоважно за създаването на по-добри и по-приобщаващи училища. Правителството на Индия се опитва да подобри своята образователна система, като се фокусира върху приобщаващия подход. Предизвикателствата могат да бъдат преодолени чрез повишаване на осведомеността за правата на човека в общностите и оповестяване на положителни примери за успехи на деца и възрастни с увреждания в приобщаващото образование и в живота извън училище в резултат. Трябва да разработим приобщаващ дизайн на ученето, за да направим образованието радостно за всички деца, така че образованието за тях да е гостоприемно, дружелюбно към обучаемите и полезно и те да се чувстват като част от него, а не отделно от него. Затова Инклюзията възникна като добро решение на въпроса как тези деца да се образуват по-ефективно.

Този нов постоянно променящ се свят очаква от вас постоянно да произвеждате, което е по-важно, да произвеждате нови неща и да сте в крак с тази промяна. Следователно иновационните умения ще бъдат незаменими умения, които хората на бъдещето трябва да притежават. Всички тези умения, които се очаква да бъдат придобити през 21-ви век, са тясно свързани с концепцията за учене през целия живот като цяло. Продължаващите дейности за учене през целия живот за учениците, за да развият своите знания и компетенции от гледна точка на лични, граждански, социални и/или трудови умения, ще бъде подход, подходящ за изискванията на възрастта.

В заключение, важно е да се развива образование, фокусирано върху развитието на компетенции за 21-ви век и да се изгради обща образователна среда за деца и младежи, където училищата и културните институции имат обща мисия, която да изпълняват. В училищата учителите познават много добре нуждите, езика и стремежите на децата и младите хора, а културните институции разполагат с ресурси, които могат да се превърнат в поле за експерименти и творчески дейности.

Отчитайки променящите се образователни потребности и възрастта на информационното претоварване, търсим възможности за лична комуникация, пряка и равностойна комуникация. Трябва да осъзнаем, че културата и образованието са жизненоважни за човешкото развитие. Художественото образование и творчество обогатяват образователната система.

Ключови думи: образование, умения, креативност, приобщаващо образование, умение от 21-ви век, деца със специални нужди, увреждания

Библиография

Akçamete G., Büyükkarakaya H.S., Bayraklı H., Yıldırım E.S. (1994). *Reflections of Education Policies: General and Special Education*. UNESCO

Baker, E.T., Wang, M.C., Walberg H. J. (1995), *The Effects of Inclusion on Learning*, Journal ERIC, ISSN-0013-1784, <https://eric.ed.gov/?id=EJ496165>

Binkley, M., Erstad, O., Herman, J., Raizen, S., Ripley, M., and Rumble, M. (2010). *Defining 21st century skills*. White Paper commissioned for the Assessment and Teaching of 21st Century Skills Project (ATC21S). Melbourne, Australia

<https://www.intel.com.tr/content/dam/www/public/emea/tr/tr/pdf/education/tools-and-resources/century-21-skills-report.pdf>

Brookhart, S. M. (2010). *Assess higher-order thinking skills in your classroom*. Alexandria, ISBN: 978-1-4166-1048-9.

<https://www.ascd.org/books/how-to-assess-higher-order-thinking-skills-in-your-classroom?chapter=general-principles-for-assessing-higher-order-thinking>

Bulbul Huner S. (2021), *Sokratik Sorgulamanın Başarı ve Tutuma Etkisi ile Üretilen Düşüncelerin Entelektüel Ölçünlere Uygunluğu* [eng. *Obtain Conformity of Thoughts with the Success and Attitude Effect of Socratic Inquiry method*], Ankara University Journal of Faculty of Educational Sciences Year: 2018, Volume: 51, Issue: 1, 183-201. DOI:10.30964/auebfd

Çolakoğlu, Z. R. (2013). *Establishing the validity of a leadership based situational judgment test*. Orta Doğu Teknik Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.

DiCerbo, K. (2014). *Assessment and teaching of 21st century skills*. *Assessment in Education: Principles, Policy and Practice*, 21(4), 502-505. doi: 10.1080/0969594X.2014.931836

EBPO (2020). *Back to the future of education: Four OECD scenarios for schooling*. Centre for Educational Research and Innovation. <https://doi.org/10.1787/178ef527-en>

Eriş, A. (2013). *Situational judgment tests in assessing specific personality characteristics*. Orta Doğu Teknik Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.

Eryılmaz, S. ve Uluyol, Ç. (2015). *FATİH project evaluation in the light of 21st century skills*. *Gazi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 35(2), 209-229.

Facione, P. A., Sánchez, C. A., Facione, N. C. and Gainen, J. (1995). *The Disposition toward critical thinking*. *Journal of General Education*, 44(1), 1

Filibeli T.E. (2016), *A new discourse, dialogue and democracy against discrimination*, Asulis, Istanbul. <https://hrantdink.org/attachments/article/195/ASULIS-A-New-Discourse-Dialogue-and-Democracy-Against-Discrimination.pdf>

Göksün, D. O. ve Kurt, A. A. (2017). *The relationship between prospective teachers' use of 21st century learner skills and use of 21st century teacher skills*. *Eğitim ve Bilim*, 42(190), 107-130.

Goregenli M. (2006). *From Special Education to Inclusive Education: an Analysis of Indian Policy*. *Achieving Equality in Education: New Challenges and Strategies for Change*. Kuala Lumpur, Malaysia http://www.icevi.org/publications/inclusive_educational.html

Haladyna, T. M. (1997). *Writing test items to evaluate higher order thinking*. USA: Allyn and Bacon. *21st Century Skills and Tools and Approaches Used to Measure These Skills*.

Farkas L., Gergely D. (2020), *Racial discrimination in Education and EU equality law*. European Commission, Justice and Consumers, European Network of legal experts in gender equality and non-discrimination. https://ec.europa.eu/info/sites/default/files/racial_discrimination_in_education_and_eu_equality_law_web.pdf

Genys S., Kajenaite G., Stakela L. (n.d.), (2020) *Ugdymas XXI amžiui: 4K modelis švietimo kontekste*, [Eng. *Education for the 21st Century: The 4K Model in the Context of Education*]. Kurk Lietuvai project, Ministry of Education, Science and Sport. <http://kurklit.lt/wp-content/uploads/2020/11/Ugdymas-XXI-amziui-4k-modelis-%C5%A1vietimo-kontekste.pdf>

Kyloinen, P. C. (2012). *Measurement of 21st century skills within the common core state standards*. Paper presented at the "Invitational Research Symposium on Technology Enhanced Assessments", held on May, 7th-8th 2012.

Luke, T., Grosche, M. (2018). *What do I think about inclusive education? It depends on who is asking. Experimental evidence for a social desirability bias in attitudes towards inclusion*. *International Journal of Inclusive Education* 22:1, 38-53. <https://doi.org/10.1080/13603116.2017.1348548>

Messiou, K. (2016). *Research in the Field of Inclusive Education: Time for a Rethink?* *International Journal of Inclusive Education*, 21:2, 146-159. DOI: 10.1080/13603116.2016.1223184

Laužikaitė M., Pautienius A., Užpelkis M., Vaicekauskienė V. (2010), *Kūrybiškumo ugdymo projekto galimybių studija*. [Eng. *Feasibility study of creativity education project*]. Ugdymo Pletotes Centras, Vilnius. http://www.kurybinespartnerystes.lt/admin/spaw2/uploads/files/Kurybiskumo%20projektas_galimybiu%20studija.pdf

Sanjeev.K. (2006). *Inclusive Education: A Hope for Children with Special Needs*. Patna training college, Patna University. <http://www.bihartimes.in/articles/sanjeev/inclusiveeducation.html>

Save the Children (2014). *Save the Children stands for Inclusive Education*. <https://www.savethechildren.org/content/dam/global/reports/education-and-child-protection/incl-ed-pos-ppr.pdf>

Shah, R., Das, A. K., Desai, I. P. and Tiwari, A. (2014). *Teachers' concerns about inclusive education in Ahmedabad, India*. Journal of Research in Special Educational Needs. Doi:10.1111/1471-3802.12054

Taş, U. E., Arıcı, Ö., Özarkan, H. B. ve Özgürlük, B. (2016). *PISA 2015 national report*. Ankara: Milli Eğitim Bakanlığı. http://pisa.meb.gov.tr/wpcontent/uploads/2016/12/PISA2015_Ulusal_Rapor1.pdf

The European Commission (2018), *Europos sąjungos Tarybos rekomendacija dėl bendrųjų mokymosi visą gyvenimą gebėjimų*. [eng. *Recommendation of the Council of the European Union on key competences for lifelong learning*.] [https://eur-lex.europa.eu/legal-content/LT/TXT/HTML/?uri=CELEX:32018H0604\(01\)&from=EN](https://eur-lex.europa.eu/legal-content/LT/TXT/HTML/?uri=CELEX:32018H0604(01)&from=EN)

UNESCO (1994). *Salamanca Statement and Framework for Action on Special Needs Education*. Adopted by "the World Conference on special needs education: access and quality". Salamanca, Spain. <https://unesdoc.unesco.org/ark:/48223/pf0000098427>

World Education Forum (2000), *The Dakar Framework for Action. Education for all: meeting our Collective commitments*. UNESCO. Dakar, Senegal <https://sustainabledevelopment.un.org/content/documents/1681Dakar%20Framework%20for%20Action.pdf>

UNESCO (2020) (s.n.), *Inclusion in Education*. Available at: <https://en.unesco.org/themes/inclusion-in-education>

UNESCO (2020), *Global Education Monitoring Report 2020, Inclusion and Education: all means all*. ISBN:978-92-3-100388-2 <https://unesdoc.unesco.org/ark:/48223/pf0000373718>

UNICEF (2007). *Promoting the Rights of Children with Disabilities*. Innocenti Research Centre, Innocenti Digest No.13 <http://www.unicef-irc.org/publications/pdf/digest13-disability.pdf>